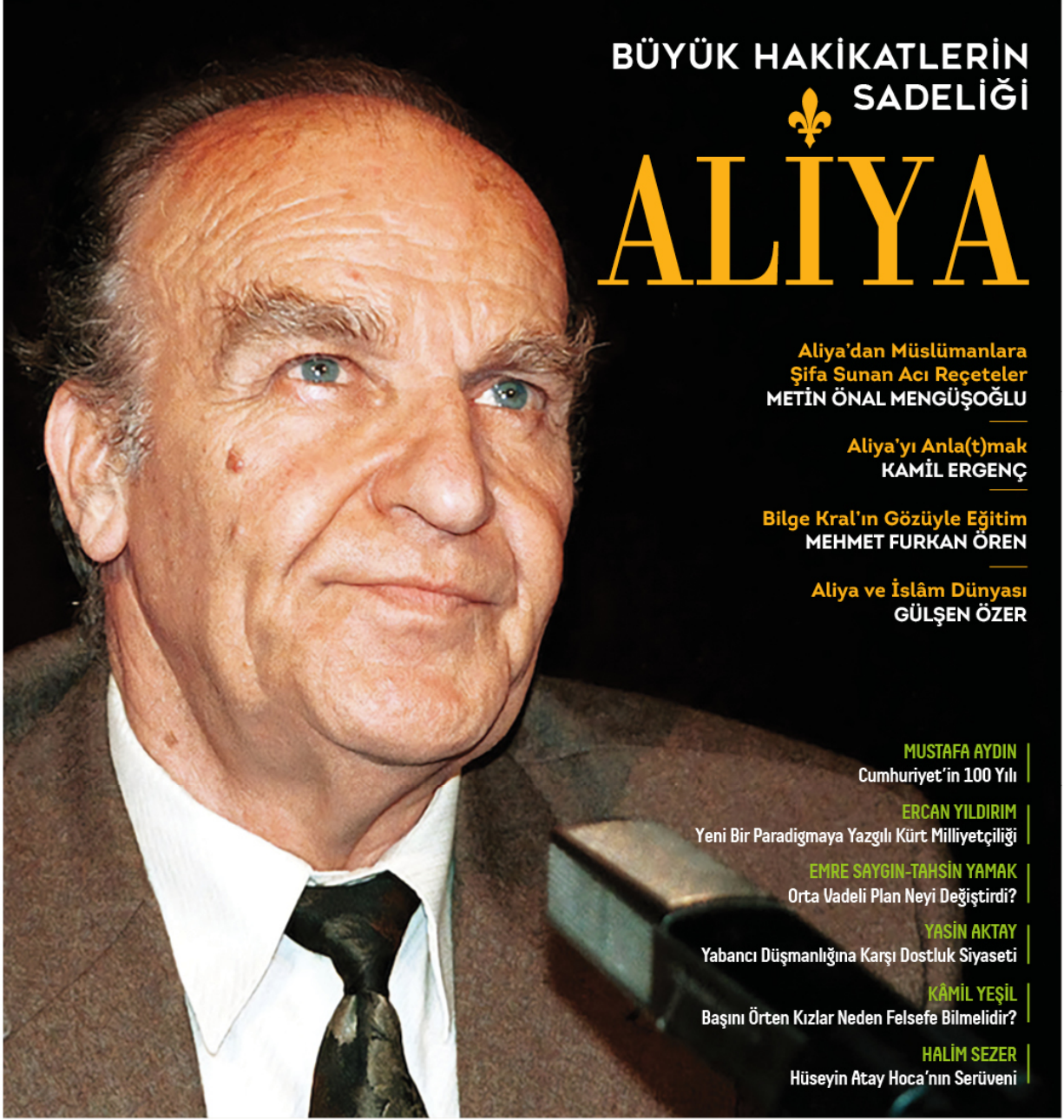

düşünce | kültür | siyaset ekim • 2023 • 350 • 36₺

Ummran

BÜYÜK HAKİKATLERİN
SADELİĞİ

ALIYA

Aliya'dan Müslümanlara
Şifa Sunan Acı Reçeteler
METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

Aliya'yı Anla(t)mak
KAMİL ERGENÇ

Bilge Kral'ın Gözüyle Eğitimi
MEHMET FURKAN ÖREN

Aliya ve İslâm Dünyası
GÜLŞEN ÖZER

MUSTAFA AYDIN
Cumhuriyet'in 100 Yılı

ERCAN YILDIRIM
Yeni Bir Paradigmaya Yazgılı Kürt Milliyetçiliği

EMRE SAYGIN-TAHSİN YAMAK
Orta Vadeli Plan Neye Değiştirdi?

YASİN AKTAY
Yabancı Düşmanlığına Karşı Dostluk Siyaseti

KAMİL YEŞİL
Başını Örtten Kızlar Neden Felsefe Bilmelidir?

HALİM SEZER
Hüseyin Atay Hoca'nın Serüveni

ERGENLİK DÖNEMİNİN
KAVRAMSAL ANALİZİ
BURHANETTİN CAN

YÜCEL ÇAKMAKLI
SİNEMASINDA
KADIN PROFİLLERİ
YILDIZ RAMAZANOĞLU

DEĞİŞİM, FETVALAR
VE BAKIŞ AÇISINDAKİ
PROBLEMLER
NEVİN MERİÇ

OSMAN ÖZBAHÇE VE
SAĞLAM ELEŞTİRİ
ÖMER KANTARCI

ISSN 1303-4480
9 771303 689037

YENİ BİR PARADİGMAYA YAZGILI KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ

ERCAN YILDIRIM

2023 seçimleri, öncesi ve sonrasıyla görünenin çok ötesinde ciddi sonuçlar doğuruyor. Kürt milliyetçiliği siyaseti de bu süreçte partilerinin adını iki kere değiştirerek varoluş şartlarını sorgulatacak hezimetlerle onları yeni bir çıkış, yeni bir yol aramalarına itiyor. Kürt milliyetçiliği paradigmasını büyük oranda belirleyen dış siyaset ve dünya sisteminin gidişatı ile Türkiye'nin yeni siyasal alanı hareketi değişime, dönüşüme zorluyor. Açıkçası Kürt milliyetçiliği siyasetini belirleyen küresel sistemdeki yeni doktrin ve yönelimler, zamanın ruhunun güçlü devlet mekanizması lehine akması, çok kutupluluk arayışının yönlendirdiği kapsayıcı birlikler eski zihniyetin çökmesini zorunlu kılıyor.

Bu açıdan küresel eko-politik Türkiye'nin hareket alanını genişletecek yönde şekilleniyor. Küresel sistemin 2008 krizi, 11 Eylül statükosunun nihayete ermesi, Avrupa'da radikal demokrasi ve entegrasyonun bitişi, Çin'in ikinci büyük ekonomi hâline gelmesi, Brexit, küresel sermayenin ulus devletlere tahakkümüne isyan, Rusya'nın yeni İmparatorluk doktrini, Akdeniz-Karadeniz havzasıyla Ortadoğu'daki dönüşümler, Post-Arap Baharı, Türkiye'nin Transatlantik ve Avrasya'yı aynı oranda gören politikası, ABD'nin güvenlik hattını Dedeoğaç'a çekmesi, salgına bağlı yeni üretim ve tedarik politikalarının belirlenmesi, ulus devletlerin siyasette güçlü devletle içe kapanmacı tutumu, BRICS oluşumu, çok kutuplu dünya arayışları, Türkiye'nin Suriye, Libya, Doğu Akdeniz ve Karabağ'daki müdahaleleri, yeni Baharat yolu girişimi, vekâlet-enerji-iklim savaşları, Rusya-Ukrayna Savaşı, NATO'nun güçlenmesi ve genişlemesi, yeni ittifaklar, kıta Avrupası'nın aşırı sağa yönelmesi... Dünya sistemindeki bu paradigma değişimi Türkiye'nin *de facto* siyasallığını dönüştürdüğü, ulus devlet ufkunu genişlettiği gibi aynı zamanda etnik-mezhep-tarzı hayata dayalı fay hatlarına baskı uygularken aslında belirgin bir stabilizasyona da sürüklüyor.

Özellikle son seçimlerde muhalefetin masada etnik-mezhep-uç sol-yeni ırkçı, ulusalcı-eşcinsel ve marjinal hayat tarzına dayalı ittifakı kurup ağır yenilgi almaları, üç olay; Gezi-Hendek-15 Temmuz sonrası girilen düzen kurma ve görece birlik çabasının yerleşmesini sağladı. Bu, beraberinde muhalefette, ideolojilerin iç muhasebeye girişmesinde, yeni politika arayışlarına yönelmelerinde bir milat oldu. Belki de en ciddi paradigma değişimi teklifi, kitlesinin kendisine en fazla baskı yaptığı, 40 yıllık hikâyeyi yırtıp yeniden yazdırmayı gerektirecek dönüşüm talebi Kürt milliyetçiliği için geldi.

Seçimin kaybedenleri siyaseten sahneden çekilebilir fakat Kürt milliyetçi siyaseti tüm ihtimalleri denemenin, tüm yolları yürümenin, tüm kapılardan geçip yine eli boş "eve dönme"nin trajedisini yaşıyor. Kürt milliyetçi siyaseti kavşağın başında değil; bu sefer önünde çok yönlü yollar, ihtimaller yok. Ya son seçimlerde belirginleşen seçmenin de icbar ettiği gibi İstanbul ve Ankara merkezli bir siyasi faaliyet içine girecekler ya da başka partilerin arasında eriyebilecekler. Çünkü 1970'lerde başlayan, 1980-2010 arasında saltanat süren Fanonculuk, Arendtçi "aynıyla mukabele"cilik, kendi kaderini tayin propagandası ve bunu destekleyen AB, küresel siyaset yok!

HDP: TEMELSİZ ÖZGÜVEN, İRRASYONEL SİYASET

Kürt milliyetçiliği siyasetinin paradigma değiştirmesini gerektirecek tüm şartlar Arap Baharı'ndan sonra şekillendi. Arap Baharı'nın Türkiye'de karşılık bulması bir şekilde çözüm süreci ile absorbe edildi. Kürt milliyetçilerinin rasyonel zeminden uzaklaşıp doğucu romantizm ve güç istemiyle siyasal talepleri aşır Habur'daki gibi gidişatı "örgüt eksenli" meydan okumaya geçince hem tüm seçmenler hem siyasi yapılar işlerin nereye evrileceğini izleme-

Kürtler İslâm ve Kürtlüğü meczetmiş, önceliği İslâm'a vermiştir. Burada temel mesele Türkiye'de kimliklerin önce İslâm'ı sonra diğer aidiyet bağlarını öne sürmeleri, müştereklerimizi artıracak, ayrılıklarımızı giderecektir.

ye başladı. Bu evrede "Türkiyelileşme" siyaseti yürüten eşbaşkanlardan Selahattin Demirtaş'ın "Seni başkan yaptırmayacağız!" çıkışının zaten süreci bitirmek için yapıldığı da anlaşılıyordu. Aslına bakılırsa HDP ve Kürt milliyetçileri Türkiyelileşmeden çok, Gezi-Fetö-Hendek sürecini Rojava ile birlikte yürütenlerin siyasetini güdüyorlardı. Burada ne Kürtler ne siyaset ne de akıl vardı. Gelinen aşamada reel siyasette AK Parti ve muhafazakârlarla hatta artık meselenin nihayete ermesini isteyen sağduyulu milliyetçilerle olan teması Kürt milliyetçi siyaseti kopardı.

Kürt milliyetçi siyasetinin yeni rotasını, bünyesinde Ekrem İmamoğlu, Mansur Yavaş, İyi Parti ülkücüleri, merkez sağ eğilimlilerin de oluşturduğu 2019 yerel seçimleri için kurulan ittifak belirliyordu. Rojava-Gezi-Fetö-Hendek denklemine kuranların sevk ettiği Kürt milliyetçi siyaseti "kendileriyle görünmek istemeyenler"i destekleyerek iki seçimde de ontolojilerini açığa düşürmeyi içlerine sindirdiler. Yıllarca "Kürt realitesi"ni tanıma propagandası yapanlar bir anda aparatlığa, görünmemeye, masanın altına veya perde gerisinde "oy getir yeter" muamelesine boyun eğdiler. 2023 seçimlerinde masa ittifakıyla beraber etnik milliyetçi-heterodoksi-marjinal kültürçülük-uç ve neoliberal sol-yeni ulusalcılık hezimet yaşadı. Bu yenilginin bir yerinde 2015'te 13,2 olan oyunu, 8,8'e düşüren Yeşil Sol Parti (YSP) yani Kürt milliyetçi siyaseti bulunuyordu.

Seçimlerden önce ittifak siyasetinin getirdiği "buçuk parti"lerin pazarlık gücü kazandığını fark edenlerin, kendilerini 1960'ların TİP'i sananların propagandasına gelen HDP, adını değiştirip YSP olmuştu. Kültürel ve siyasi tanıma adına destek verdikleri milliyetçi siyasetçilerin lgbt'yi, çevreciliği, millî kültürü dışlayan yeni siyasallığı seçmelerine, İslâm dışı ırkçı yeni ulusalcıların Kılıçdaroğlu ile gizli kapaklı mutabakatına Kürt seçmen de rıza göstermedi.

Dahası Kürt milliyetçi siyasetinin Yeşil Sol Parti ismini de terk edip Demokratik Halklar Partisi (DHP) adına geçmesi siyasetlerinin de ötesinde ideolojik yönelimlerinin de iflası demektir.

Bu isim değişikliğiyle Kürt etnik siyasetinin "ev"e dönüp dönmediği, dönmek isteseler bile HEP'e mi, HADEP'e mi, DTP-BDP'ye mi yoksa HDP'ye mi dönecekleri tartışılmaya başlandı. Hareket Türkiye şartlarında siyaset yapma ile başlamış yavaş yavaş örgüte, küresel güçlere, tüm Türkiye karşıtlarının toplanma alanına kadar genişleyip yayılmıştı. Kürtlerle milliyetçi siyasetçileri arasındaki makas her partiyle biraz daha açılmıştı. Kürtlerin de tanımadığı pek çok isim tepeden gönderilerek bu partilerde vekil hatta genel başkan oldu. Kürt milliyetçi siyaseti SHP ile, merkez sağ ile, muhafazakârlarla, CHP ile, Marksist-sosyalistlerle, hatta ırkçı yeni ulusalcılarla bile ittifak kurdu.

2023 seçimleriyle artık ne müttefiklik ilişkisi geliştirebilecekleri bir kesim kaldı ne de onlarla yan yana durduğunu beyan etme riskini alabilecek parti ve ideoloji... 1960'larda Kürt milliyetçileri kendilerini solun içinde muhafaza edebiliyorlardı; 1980 sonrası kitle meşruiyetini kaybeden sosyalistler Kürt milliyetçilerinin kanatları altına girdi fakat hendek olayları sonrasında neoliberal sol hariç sosyalist sol Kürt milliyetçiliğinin kendi ideolojik halelerinde açtığı yaraları tartışıp çok sert karşıtlık, dahası düşmanlık kurmaya başladı.

Bütün bu sürecin sonunda ortada küresel burjuvanın ideolojisi lgbt eşcinselliği, çevrecilik, alt kültürçülük, hayvan hakları, sıradan feminizm kaldı. Yeşil Sol Parti deneyimi Kürt seçmenin bu ideolojiyi reddettiğini gösterdi. "Batı"daki Kürt seçmen bile ne CHP ve sol ne de lgbt-çevreci liberalizmle bir arada bulunmayacaklarını, milli kültür dışına çıkmayacaklarını bu şekilde beyan ettiler. Böylece bir dönem Kürt milliyetçi siyasetinde kapandı; İslâm, milli kültür ve

kültürel tanınma taleplerinden başka aidiyete, lgbt ideolojisinin kurduğu Rojava gibi Türkiye sınırları dışındaki sahalara, özellikle içinde CHP ve İslâm düşmanı ideolojilerin bulunduğu her ittifaka Kürt seçmenin “blok hâlinde” geçit vermeyeceği belirginleşti.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın hiçbir zaman yapmadığı muameleyi Kürt milliyetçi siyasetçileri masadan gördü; üstüne masanın görüşlerini de benimseyerek iktidardan uzun bir süre uzak tutulma basiretsizliğini de gösterdiler... Hem otokton Kürt milliyetçi siyasetini yapamadılar hem ırkçı yeni ulusalcılarla, CHP ile yan yana göründüler hem de masa kazansa da kaybetse de iktidar ihtimalinden koparıldıklarını bilerek ittifakı sürdürme lekesini sahiplendiler. Bu şartlarda Kürt milliyetçi siyasetinin önünde üçüncü yol açılabilir mi, hangi şartlarda ve ilkelerle bu mümkün olur, tartışılır.

GÜÇLÜ DEVLET ŞARTLARINDA ETNİK MİLLİYETÇİ SİYASET

Dünya değişti, Soğuk Savaş yanında *tarihin sonu-medeniyetler çatışması* konjonktürü, 11 Eylül statükosu, neoliberal küreselleşme dönemleri de bitti... Küresel sermaye ile ulus devletler arasındaki sıkı rekabet ve çatışmalar bırakın her tür kültüreliliğin siyasallaşmasını, aksine var olanların da daraltılmasını getiriyor. Sol-liberal çaresizlik dünyadaki, Batı’daki paradigma değişimini tarihsel popülizmler diye okuyarak kendini tatmin etmeye çalışsa da Batı medeniyeti, kapitalizmin merkezi hem kendiyile hem Çin-Rus blokuyla hem İslâm havzasıyla çatışma yaşıyor. Salgının yönetilmesi güçleşince, toplumlar her tür dış tehdide açık hâle gelince, küresel tedarikler çöküp yerli üretim öne çıkınca “güçlü devlet” ihtiyaçtan zorunluluğa dönüştü.

Rusya-Ukrayna Savaşı’ndaki enerji krizini fırsatı çeviren Batı, Almanya tehdidini de bertaraf ediverdi. Hâliyle ulus devletler hem içe kapanıp güçlü devlete hem hinterlandlarına ulaşmanın hesabını yapıyor. Çok kutupluluk talebinin yükselmesi en çok da Türkiye’nin avantajına... Akdeniz ve İslâm havzasında kutup başı potansiyeli en mümkün ülke Türkiye. Soğuk Savaş bitti. Türkiye içinde bulunduğu Batı blokuna kayıtsız şartsız bağlı bulunmayacağını, yeri geldiğinde

itirazlarını yükselteceğini Doğu Akdeniz’de, Libya-Suriye-Karabağ gibi konularda gösterdi.

Çok kutuplu güç savaşında, “tematik ittifaklar” sisteminde etnik kimliklerin self-determinasyonu gündem dışı konulardan. Radikal demokrasi hayalet olarak bile Avrupa’da gezinmiyor. Sol libaraller, Murat Belge dahi “eşit yurttaşlık” dışında demokratik özerklik türü talepleri gündemden çıkarmayı salık veriyor.

Bu konjonktürde Kürtlerin ve milliyetçi temsilcilerinin yönüne dair çıkarımlar önemli:

Kültür ve kimlik bakımından tanınma kaygıları ve tartışmalarını Kürtler, Türkler ve devlet aştı. “Kart kurt edebiyatı” tarih oldu. Devlet de özgüven kazandı, kendi yurttaşının kimliğinden rahatsız olmadığı gibi artık “korkmuyor” da... Kürtçe televizyon, üniversite bölümleri, kitaplar, dergiler, hatta tarih inşasına bile “takılan” yok. Kürtlerin “tanınma” sorunu kalmadı. Tek parti dönemindeki “Türkleştirme” politikaları da tarih oldu, ulus devlet güçlendikçe Kürtleri bırakın Türklere bile “Ne mutlu Türküm!” dedirtmiyor. Bu açıdan Kürtlerin, milliyetçi siyasetin argümanlarını denge-denetlemeye tabi tutması gerekir; aynen onların bu tanınma, haklar mevzuunu argümanlarından çıkarmaları gibi...

Kürtlerin, ithal ikame milliyetçi siyasetçileri gibi topluma yabancı züppe aydınları da akıl adam pozisyonundan düşürmelerinde fayda var. “Kürt hareketini tanımlayan ana ideoloji Batı” diyen Hamit Bozarslan gibilerin aksine Kürtler İslâm ve Kürtlüğü meczetmiş, önceliği İslâm’a vermiştir. Burada temel mesele Türkiye’de kimliklerin önce İslâm’ı sonra diğer aidiyet bağlarını öne sürmeleri, müştereklerimizi artıracak, ayrılıklarımızı giderecektir. Zizek gibilerin “Ortadoğu’nun en ilerici demokratik halkı, Ortadoğu’nun ikinci Yahudileri, Kürt özerkliği umut” gibi ne tarihi ne reel gerçeklere uymayan, tamamıyla provokatif ifadelerle siyaset yapmak 2023 konjonktüründe olduğu gibi alternatifsizliği getirir.

Türkiye’de her kesimde, her çevre ve etnik yapıda sert sosyolojik değişimler yaşanıyor. Demografi değişiyor, nüfus artışları düşüyor, kentlileşme ve küçük burjuvalaşma, sekülerlikle eşanlı yükseliyor. Genç kuşakların ilgileri, beklentileri

Soğuk Savaş dönemindekilerden farklı. Her kesimdeki duygusal kopuşlar, mensubiyet sorunları bir dönem, uğruna savaşılan kimlikleri bile örseliyor! Bu ortamda millet bağı kurmak ve bu yönde siyaset yapmak gerekiyor.

Kürt milliyetçi siyasetinin yekpare sınıf-etnik-bölge politikasını aşmasında fayda var. Dil ve eğitim konusunda ısrar etmeden siyasal alana daha çok katılımın şartlarını oluşturmak sağduyulu, muhafazakâr Kürt siyasetçilerinin de ilgisinde artık. Dünya ve Türkiye konjonktüründe en rasyonel siyaset tarzı bu. Kürt kimliğiyle temsil ve katılım; artık bölge ayrımı çok da kalmamış, Kürt seçmenin ana talebi bu. Kürtlerin kendilerini siyasal alanın dışına çıkarmaktan çok daha fazla içeriye girmesi bu anlamda Türkiye'nin menfaatine. Kürtlere, siyaset adına dayatılan lbgt, gayri millî ve gayri İslâmî kültür, marjinal yönelimler yerine Kürtler siyasetçilerini, gündemlerini kendi belirleyip siyasal alanı yönlendirmeli.

TÜRKİYE SİYASETİNE GEÇMEK... İSTANBUL'DAN, ANKARA'DAN BAKMAK...

Soğuk Savaş şartlarında Fanoncu eziklik, kültürel emperyalizm, tanınma söylemi sona erdiği gibi önleyici şiddet türü yöntemlerin sonuç vermediği görülmeli. Sığınmacıların varlığı Kürtlerin kendilerini millet bağı dışına çıkarmasını engelledi. Sığınmacı gerçekliği Kürtlerle beraber her türden “çevre”nin memleketin sahibi olduğu gerçeğini belirginleştirdi. 2000 öncesinde Kemalist statükonun dar elitleri dışındaki herkes devlet için “aynı” derecede tehlikeli, aynı derecede değersizdi. Bu çevre 2000 sonrası iktidara gelince birinci kırılmayı gerçekleştirdi. İkinci kırılma da sığınmacıların varlığına yönelik tepkiyle şekillendi. Balkan-Kafkas göçmenleri, Kürtler, Türkler dozu farklı da olsa sığınmacılar karşısında “memleketçi” takılıyor. Kendilerini memleketin sahibi görüp “Türkiye sınırları dışına çıkarma”yı istiyor. Hâliyle eşit yurttaşlık şartları aşında ötekinin varlığına bağlı olarak değişebiliyor.

2023 seçimlerinde Kürt milliyetçiliğine Kürtlerin blok hâlinde yönelmediği kesinleşti. Yalnız Doğu ve Güneydoğu’da değil, büyükşehirlerdeki dindar, sağduyulu, vicdanlı Kürtler kendilerine dayatılan politikaları, aktörleri ve lbgt eksen-

li ideolojiyi kabul etmeyeceklerini gösterdi. Devletin, iktidarın geçmişteki hataların aksine Kürtleri monolitik görmek, dışlayıp yok saymak yerine kendilerini öncelikle Kandil’den, HDP’den, masa ideolojisinden ayıranlarla yakın ilişkinin ötesinde katılımcı siyasal yapı kurması gerekir. Mekân ve zihniyet aidiyetlerine sahip gruplarla beraber artık yeni sosyolojik cemaatleri, kesimleri de belirleyip buna özgü siyaset geliştirmesi, yeni siyasal alana dâhil etmesi elzem. Kentlerdeki seküler veya dindar “ortak bir şeyleri olmayan” Kürtleri, gençleri kadim kültür, İslâm ve yeni mensubiyetler etrafında ortaklaştırma yine siyasetin görevi. Kürtleri Soğuk Savaş dönemi Fanoncu düşünce etrafında birleştirmeye icbar eden siyasetin yerine dijital tekno-kültürün felsefesi, imkânları ile yeni ilgi alanları, aidiyetler çerçevesinde yeni anlam dünyalarıyla buluşturmak gerekir.

Kürt milliyetçiliği yeni bir siyasetin, yeni bir paradigmanın eşiğinde. Toplumun geniş kesimi yanında cari siyasi aktörler tarafından da meşruiyetini, katkı sağlama ihtimal ve imajını yitirdi. Terör örgütünün güdümünde iyice marjinalize olma, CHP ve masa kurgusu oluşturanların sıradan aracına dönüşme, değişen dünya ve Türkiye konjonktüründe sonuçsuz otonomi hülyalı Soğuk Savaş siyaseti sürdürme ihtimallerini elemine ederek bu ülkede yaşayan herkesin kaderinin, bekasının özdeş olduğu bilinciyle “Türkiye siyaseti” yapma imkânı Kürt milliyetçiliğinin elinde.

Kürt milliyetçileri her metodu, her ittifakı, her ideoloji ve doktrini denedikleri hâlde beklediklerini bulamadılar. Aynı tavrı sürdürdükçe iktidardan, iktidara gelmekten daha da uzaklaşacaklar.

Türkiye küresel konjonktürün de etkisiyle İmparatorluk mekanizmasını daha çok devreye sokup Hegelci *aufhebung* ile meseleleri kapsayarak aşmayı tercih edecektir. Bu süreçte Kürtler, milliyetçi siyasetçilerini de yönlendirerek yönünü, bakışını, iradesini dışarıdan içeriye çevirip sapkın ve marjinal ideolojilerin aparatlığını yapmaktansa “devlet bizim” diyerek güçlü devlet mekanizmasına entegre olup Rojava’dan, Kandil’den, Brüksel’den, Diyarbakır’dan değil dünyaya, hadiselere, meselelere İstanbul’dan, Ankara’dan bakıp Türkiye siyaseti yapmalıdır.